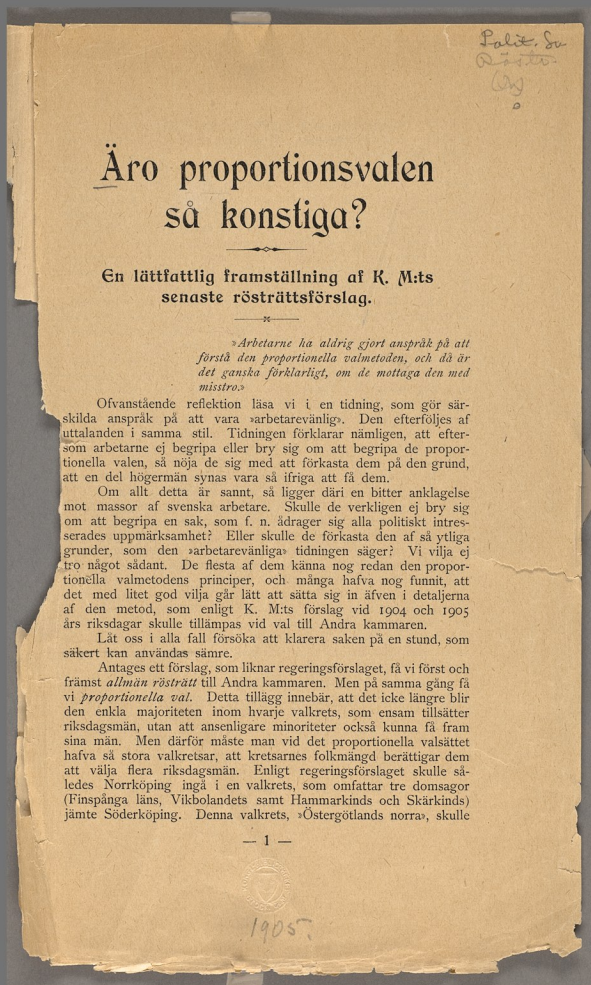

Äro proportionsvalen så konstiga : / En ...

Tryck 53 E d Br. 1905

Tillkomstår 1905

Digitaliserad år 2015

Polit. Sv
Röster
0

Äro proportionsvalen så konstiga?

En lättfattlig framställning af K. M:ts
senaste rösträttsförslag.

»Arbetarne ha aldrig gjort anspråk på att
förstå den proportionella valmetoden, och då är
det ganska förklarligt, om de mottaga den med
misstro.»

Ofvanstående reflektion läsa vi i en tidning, som gör sär-
skilda anspråk på att vara »arbetarevänlig». Den efterföljes af
uttalanden i samma stil. Tidningen förklarar nämligen, att efter-
som arbetarne ej begripa eller bry sig om att begripa de propor-
tionella valen, så nöja de sig med att förkasta dem på den grund,
att en del högermän synas vara så ifriga att få dem.

Om allt detta är sannt, så ligger däri en bitter anklagelse
mot massor af svenska arbetare. Skulle de verkligen ej bry sig
om att begripa en sak, som f. n. ädrager sig alla politiskt intres-
serades uppmärksamhet? Eller skulle de förkasta den af så ytliga
grunder, som den »arbetarevänliga» tidningen säger? Vi vilja ej
tro något sådant. De flesta af dem känna nog redan den propor-
tionella valmetodens principer, och många hafva nog funnit, att
det med litet god vilja går lätt att sätta sig in äfven i detaljerna
af den metod, som enligt K. M:ts förslag vid 1904 och 1905
års riksdagar skulle tillämpas vid val till Andra kammaren.

Låt oss i alla fall försöka att klarera saken på en stund, som
säkert kan användas sämre.

Antages ett förslag, som liknar regeringsförslaget, få vi först och
främst *allmän rösträtt* till Andra kammaren. Men på samma gång få
vi *proportionella val*. Detta tillägg innebär, att det icke längre blir
den enkla majoriteten inom hvarje valkrets, som ensam tillsätter
riksdagsmän, utan att ansevärdare minoriteter också kunna få fram
sina män. Men därför måste man vid det proportionella valsättet
hafva så stora valkretsar, att kretsarnes folkmängd berättigar dem
att välja flera riksdagsmän. Enligt regeringsförslaget skulle så-
ledes Norrköping ingå i en valkrets, som omfattar tre domsagor
(Finspånge läns, Vikbolandets samt Hammarkinds och Skärkinds)
jänte Söderköping. Denna valkrets, »Östergötlands norra», skulle

1905

välja 6, medan den andra östgöta-kretsen »Östergötlands södra» skulle välja 7 riksdagsmän. För öfrigt skulle i allmänhet länen *bilda valkretsarne*.

Det första valarbetet består naturligtvis däri, att partierna enas om sina kandidatlistor. Samtliga dessa *vallistor* låter K. Befhde trycka på de röstsedlar, som tillhandahållas i vallokalerna. De kandidater, som föreslagits af tillräckligt antal röstberättigade inom kretsen (minst 20), men som icke upptagits å partilistorna, blifva emellertid också upptagna å röstsedeln och komma således under omröstning. K. Befhde sätter icke ut några partibeteckningar för de olika listorna, utan förser dem blott med nummer. Listorna äro emellertid förut bekantgjorda genom tidningarna.

Röstsedeln, som i vallokalen öfverlämnas till valmannen, innehåller således samtliga listors namn. Namnen på de personer, som valmannen vill rösta på, understryker han med en blåpenna, som också tillhandahålles i vallokalen. Understryker han endast namnet på *en* kandidat, har denne fått hans röst odelad; om han understryker två namn, har han gifvit hvardera $\frac{1}{2}$ röst o. s. v. Valmannen får understryka namn, som stå på olika listor, men han får ej understryka flere namn än det antal riksdagsmän, som skall väljas. I »Östergötlands norra», som väljer sex riksdagsmän, får valmannen sålunda understryka högst sex namn. Understryker han så många, har han åt hvar och en af dessa kandidater gifvit $\frac{1}{6}$ röst.

Detta är allt, som valmännen behöfva ha klart för sig.

Allt hvad som återstår af valförrättningen, är nämligen af rent teknisk natur och utföres af Konungens Befallningshafvande.

Inför denna myndighet sammanräknas sålunda alla de röster, som afgifvits å hvar och en kandidat särskildt — en enkel uppgift för den, som kan addition i bråk. Antalet röster, som en kandidat fått, kallas *kandidatens röstetal*. Summan af röster, som tillfallit kandidater, hvilka stå på en och samma lista, är *listans röstetal**).

Med ledning af listornas röstetal uträknas härefter, huru många riksdagsmän hvarje särskildt parti får tillsätta. Visar det sig härvid, att en lista samlat så många röster, att t. ex. tre riksdagsmän böra tagas från densamma, så faller det af sig själfvt, att de tre platserna lämnas åt de tre kandidater på ifrågavarande lista, som fått de största röstetalen.

Man inser lätt, att det enda kinkiga i hela proceduren är att fördela platserna så, att hvarje parti får representanter i *proportion* till sin styrka, sådan denna kommer till synes i listornas röstetal. Det bör dock vara tillräckligt tryggande för valmannen att veta, att den regel, som användes vid denna uträkning, är absolut omutlig och korrekt och att därför äfven proportionsvalens motståndare berömma dessas »matematiska rättvisa».

*) I detta sammanhang bör nämnas, att ingen kandidat får stå på mer än en lista. Har någon uppställts på flera, har han att meddela, på hvilken han vill stå.

Regeln, som användes, är dock ej så svårfattlig.

Tänker man sig, att en lista har dubbelt eller tre gånger så stort röstetal som andra konkurrerande listor, så skall naturligtvis dubbelt eller tre gånger så många riksdagsmän tagas från denna lista. Men för att utröna, om den starkaste listan har dubbelt så stort röstetal, måste man dividera dess röstetal med 2, så snart man gifvit listan ifråga rätt till *en* riksdagsman. Har listan efter denna tudelning af röstetalet fått rätt till en riksdagsman n:o 2, har man att dividera röstetalet med 3, innan man kan se om listan ifråga får tillsätta jämväl en tredje riksdagsman.

Praktiskt kan regeln uttryckas på följande sätt: dividera hvarje listas röstetal med 2, 3, 4 etc. och sätt de sålunda uppkomna talen under hvarandra! Stryk sedan under så många af de högsta talen som det skall väljas riksdagsmän! Då ser du strax, huru många riksdagsmän få tagas från hvarje särskild lista.

Låt oss nu för öfnings skull tillämpa regeln vid ett val, som vi tänka oss förrättadt i Östergötlands norra valkrets under den nya ordningen. Valet har bjudit på tre listor: högerns, de liberalas och socialisternas. Som ofvan nämnts skola 6 riksdagsmän utses.

Vid sammanräkningen inför K. Bfhde befinnes *högerns* lista ha följande utseende:

Andersson	2,000 röster
Berg	1,000 »
Stjernström	600 »
Listans röstetal:	3,600

De *liberalas* lista:

Granlund	1,800 röster
Hellman	1,700 »
Ivarsson	1,360 »
Listans röstetal:	4,860

Socialdemokraternas lista:

Lindqvist	3,500 röster
Sjögren	2,800 »
Larsson	2,500 »
Jahnheckt	800 »
Listans röstetal:	9,600

Användes den ofvannämnda *praktiska* regeln, i det man dividerar listornas röstetal först med 2, så med 3 och slutligen med 4, så får man följande tablå:

Högerlistan	Liberal	Socialist
<u>3,600</u>	<u>4,860</u>	<u>9,600</u>
1,800	<u>2,430</u>	<u>4,800</u>
1,200	<u>1,620</u>	<u>3,200</u>
900	1,215	<u>2,400</u>

Eftersom 6 riksdagsmän skulle väljas, hafva vi understrukit de sex högsta talen. Det visar sig, att af högerlistan blir *en* vald, från den liberal-radikala listan *två* och från den socialdemokratiska *tre*. Valda blifva således Andersson, Granlund, Hellman, Lindqvist, Sjögren och Larsson. Hade valet gällt sju riksdagsmän, hade den sjunde fått tagas från den socialdemokratiska listan, i hvilket fall äfven Jahnheckt kommit med.

Ja, krångligare är ej denna metod. Vi tro, att hvarje valman, som *vill*, äfven kan begripa den. Det är emellertid, som sagdt, ej valmännen utan K. Bfhde som har att tillämpa den regel, som utgör »det krångliga» i metoden.

För öfrigt bör man väl underkasta sig en smula besvär för att vinna de fördelar, som de proportionella valen erbjuda. Bland dessa må påpekas, att valresultatet genom den föreslagna valmetoden afspeglar uppfattningen ej blott mellan partierna inbördes utom också inom partierna. Är t. ex. på en liberal lista ett särskildt namn behagligt för nykterhetsfolket eller de fri-religiöse, så kunna de kasta sina röster ensamt på detta, och ändå bidra till listans seger i dess helhet. *Kandidatens röstetal* stärker nämligen *listans röstetal*. Faran för sprängkandidaturer är således utesluten, och den proportionella valmetoden förenar på ett i ögonen fallande sätt individens och partiets rätt.

De proportionella valens rättvisa framstår klart i belysningen af majoritetsvalens orättvisa. Vid dessa senare val får i en valkrets *hälften af valmanskåren + 1 allt*, men minoriteten, huru stor den än är, *intet*. Hvert majoritetsvalen leda, fick man det klaraste bevis på vid de senaste tyska riksdagsvalen i Sachsen. Socialisterna utgjorde 58 procent af valmanskåren och eröfrade 22 platser af 23; alla de borgerliga elementen — tillsammans 42 procent af valmanskåren — fingo gemensamt *1 plats!*

Huru det skulle gå hos oss, kan man lätt gissa, när man vet, att de röstberättigades antal genom införande af allmän rösträtt ökas *från knappt 390,000 personer till en million!*

Allmän rösträtt med proportionella val betyder, att *hvar och ens röst* något betyder, och först då så är, kan man tala om *allmän rösträtt i ideellare mening*.

I senaste rösträttskommitténs betänkande, undertecknad bl. a. af liberala samlingspartiets ledare hr S. v. Friesen, heter det också oförbehållsamt och öppet sålunda:

”En verklig allmän rösträtt kräfver att denna rätt i den mån ske kan utsträcket *äfven till minoriteterna*. Detta ändamål vinnes genom det proportionella valsystemet. Principiellt måste därför detta valsätt anses såsom *en från det hela oskiljaktig del i den allmänna rösträttens program.*“